
LETNA POROČILA ETNOLOŠKIH USTANOV ZA LETO 1988

BELOKRANJSKI MUZEJ METLIKA

V letu 1988 je Belokranjski muzej v Metliki pridobil 54 etnoloških predmetov, tako da jih je imel ob koncu leta 2343. Nove predmete – vsi so bili muzeju podarjeni – smo vpisali v akcisijsko knjigo; predmete, pridobljene v letu 1987, pa smo prejšnje leto inventarizirali.

Kustosinja, ki poleg etnološkega vodi tudi umetnostnozgodovinski in delno kulturnozgodovinski oddelek, je opravila 19 dni terenskega dela v 19 naseljih in obiskala 14 informatorjev. Naredila je 15 terenskih zapiskov in poleg drugih 58 fotografskih posnetkov za etnološko fototeko. Tako sta etnološka fototeka in negoteka šteli ob koncu leta 1669 enot. V okviru muzejskega terenskega dela je kustosinja organizirala in vodila mladinski raziskovalni tabor Bela krajina 88, ki je pod pokroviteljstvom gibanja Znanost mladini pri ZOTKS v Beli krajini potekal že devetič. Tabor je bil etnološki in je potekal v Dragatušu med 1. in 9. julijem 1988. Kustosinja je na njem nadaljevala z zbiranjem gradiva o belokranjski ljudski umetnosti, intenzivno pa je zbirala tudi etnološke in druge predmete za Belokranjski muzej v Metliki.

Poleg naštetega je kustosinja pripravila še manjšo občasno etnološko razstavo z naslovom »Izbor iz zakladnice belokranjske ljudske umetnosti«, ki je bila na ogled v črnomaljskem gasilskem domu 11. in 12. junija 1988, v času prireditve Jurjevanje. 26. julija 1988 se je udeležila tudi strokovne ekskurzije po Prigorju, organizirane v okviru 12. mednarodnega kongresa

etnologov in antropologov v Zagrebu. Kustosinja je opravila še več drugih nalog, med njimi je poleti ponovno očistila in konservirala nekaj deset predmetov iz etnološkega depoja, vse leto pa je vodila številne skupine po Belokranjskem muzeju in njegovih občasnih razstavah.

Andreja Brancelj

GORIŠKI MUZEJ NOVA GORICA

Na etnološkem oddelku sva zaposleni etnologinji Inga Brezigar in Katja Kogej, ki pa je bila v letu 1988 na porodniškem dopustu.

Redna dejavnost:

- tekoče zadeve: urejanje dokumentacije, ogledi predmetov za izdelavo strokovnih mnenj v zvezi z izdajo izvoznih dovoljenj oz. za potrebe sodnih obravnav v občinah Tolmin in Nova Gorica,
- predavanja: v Cerknem, za aktiv kmečkih žena o pomenu etnološke dediščine, sodelovanje pri kulturnem dnevu srednješolcev Srednje družboslovne šole v Novi Gorici, ki so ga pripravili v Štanjelu in na Gočah,
- dežurstva in vodstva v muzeju,
- izdelava predloga muzejskega koncepta ob obnovi in ureditvi muzeja v Trenti, izdelava koncepta etnološke zbirke v gradu Dobrovo in v predlaganih objektih v Šmartnem, izdelava predloga teksta za zloženko o Trenarskem muzeju,
- depo Vipolže: po dogovoru na kolegiju Goriškega muzeja smo problematiko depoja etnoloških in kulturnozgodovinskih predmetov v depozu Vipolže nameravali predstaviti kulturni javnosti s pripravo elaborata o

stanju v depoju – v ta namen smo opravili meritve vlage in temperaturnih razlik ter fotografske posnetke stanja depoja in muzealij ter začetne pogovore s predstavniki mladinske organizacije v Vipolžah, ki ima svoje prostore v gradu in bi bila pripravljena sodelovati pri obnovi. Vendar smo v teku priprav izvedeli za možnosti drugačnega reševanja problematike depojev Goriškega muzeja s pridobivanjem novih prostorov ob restavratorski delavnici Goriškega muzeja v Solkanu, zato smo vse dejavnosti v zvezi z možnim pristopom k obnovi depoja v Vipolžah opustili,

- inventarizacija muzealij je potekala v mesecu maju in juniju v depoju na podstrešju gradu Kromberk in v oktobru in novembru v depoju gradu Vipolže,

- pridobivanje muzealij: zaradi neurejenega stanja depoja in pomanjkanja prostora za shranjevanje muzealij ter kopice še nepregledanih muzealij, kar onemogoča načrtno zbiranje predmetov, ki jih v muzeju še nimamo, se nismo odločili za izvajanje večjih akcij zbiranja muzealij, pač pa muzealije pridobivamo v dogovoru s posamezniki ali preko starinarnice v Novi Gorici.

Raziskovalna dejavnost:

- v prvem četrletju je potekalo delo pri pripravi Etnološke topografije za občino Tolmin, da konca leta pa je bil pripravljen osnovni tekst za končno obdelavo in tipkanje. Istočasno je potekalo delo pri pripravi teksta o govejih planinah na Tolminskem,

- v juliju sem pripravila terensko raziskavo v vaseh Soča in Trenta za pripravo članka o načinu življenja v dolini Trente,

- v avgustu sem sodelovala na raziskovalnih taborih v okviru akcije »Znanost mladini« v Tolminu in v Števerjanu (italijanski del Goriških Brd), kjer so tabor pripravila društva zamejskih Slovencev, Slovenski raziskovalni inštitut in Narodna in študijska knjižnica v Trstu.

Sodelovanje v okviru stroke:

- kot vodja muzejske sekcije v okviru Slovenskega etnološkega društva sem pripravila redno srečanje muzejske sekcije na terenu Goriškega muzeja z ogledom gradu Dobrovo, depoja Vi-

polže in razstave Goriškega muzeja »Podobe soške fronte« v Solkanu.

Inga Brezigar

GORENJSKI MUZEJ KRANJ

V tem obdobju so *terensko* delo usmerjale predvsem priprave na razstave. Od pomladi do zime smo po izdelanem programu spremljali življenje in delo v Šenčurju in fotografsko dokumentirali sestavine, vključene v vsebinsko tkivo razstave »Hrana v Šenčurju«. Sestavili smo poseben vprašalnik, s pomočjo katerega so učenci literarnega krožka na osnovni šoli v Šenčurju – krožek vodi prof. Janez Kadivec – izdelali sezname hiš, kjer še hranijo predmete, kar nam je bil v pomoč pri zbiranju gradiva za razstavo.

Ob pripravah na razstavo starih fotografij smo pregledali in zbrali gradivo v strokovnih in drugih ustanovah: v Slovenskem etnografskem muzeju, Železarskem muzeju na Jesenicah, Narodopisnem inštitutu SAZU, v fotoarhivih Dela, Gorenjskega glasa ter zasebnih zbirkah Janka in Toneta Ravnika, Slavka Smoleja, Franca Kolmana in Mirka Križnarja. Pri pripravi besedila – legend k fotografijam smo iskali podatke o strokovni literaturi, v veliki meri pa tudi na terenu.

Razstave:

Samostojno je etnološki oddelek v tem času pripravil dve razstavi, pri tretji je sodeloval z oddelkom za starejšo zgodovino in galerijsko dejavnost, četrto razstavo, ki je prav tako skupno delo, pa pripravljamo.

Najobsežnejša razstava, ki je zahtevala dolgotrajnejše priprave, je razstava »Hrana v Šenčurju«. Odprta je bila junija 1988 v štirih prostorih II. nadstropja kranjske Mestne hiše. Zasnovana je tako, da daje širši in polnejši pogled na kulturo in način življenja v Šenčurju nekoč in danes. Gradivo je urejeno po vsebinsko zaokroženih poglavjih: Šenčur, Hiše, Poljski pridelki, Koline, Mleko, Pridelki z vrtov, Narane rastline in sadeži, Trgovina, Mesarija, Strupi, Pekarna Umnik, Domača peka, Notranja

oprema, Jedi in jedilni obroki, Načini uživanja hrane, Odnos do hrane, Gospodinjski tečaji, Prazniki: pust in velika noč, Rojstni dan, Ohcet, Gostilna pri Jožu, Društvene prireditve. Ob prvotni razstave smo prvokrat predvajali videodokumentacijo Hrana v Šenčurju, ki sta jo realizirala Avdiovizualni laboratorij pri SAZU in Gorenjski muzej. Delo v dveh zaokroženih tematskih enotah – Velika noč in Svatba – odslikava prehrabene navade Šenčurjanov ob velikih praznikih. Avtor dela je Naško Križnar, idejna zasnova – sinopsis in organizacija snemanja na terenu pa je prispevek etnološkega oddelka GM. Ob koncu leta 1987 je oddelek pripravil razstavo »Nove pridobitve v etnološki zbirki (1985 do 1987)«. Na ogled je bila v obeh galerijskih prostorih mestne hiše v Kranju. Razstavljeno gradivo je obsegalo čas od druge polovice 19. do prve polovice 20. stoletja. Prvikrat je bilo v Kranju predstavljeno etnološko gradivo iz meščanskega okolja (elementi notranje opreme, noše, trgovsko blago, reklamni plakati in vzorci, največ iz trgovske hiše Kokalj v Trziču, kosi pohištva pa iz kranjske gostilniške hiše). Iz kmečkega okolja so izstopali elementi noše. Prav novejša pridobitve so omogočile, da smo na razstavi prikazali razvoj ženske kmečke praznične noše od krila iz domače raševine do poenotene noše iz sredine našega stoletja. Razstava je bila dobro obiskana.

V prvi polovici leta 1988 je bila v obeh galerijskih prostorih Mestne hiše odprta razstava starih fotografij iz obdobja med obema vojnama »Gorenjski kraji in ljudje III«, ki je bila plod sodelovanja treh oddelkov GM. V pripravi je zadnja razstava iz tega cikla – »Gorenjski kraji in ljudje IV«, ki bo v fotografiji predstavila čas po drugi svetovni vojni. To je bila pomembna skupna akcija muzejskih delavcev. Zbrali smo mnogo dragoceneega gradiva, napravili izbor in izčrpno dokumentacijo, kar je prispevek k pripravam na stalno zbirko. Organizirali smo tudi gostujočo razstavo Kovaškega muzeja v Kropi »Kropa v stari fotografiji«. Na ogled je bila v galeriji v Prešernovi hiši.

Publikacije:

Katalog za razstavo »Hrana v Šenčurju« smo realizirali z večjo naklado separatnih izvodov prispevka v Traditionesu in jih opremili s slikovnim gradivom in novo obliko. Ob razstavi je izšla tudi zloženka.

- Katalog Gorenjski kraji in ljudje III, Med obema vojnama, izbor etnološkega slikovnega gradiva in priprava besedila za legende

- Kranjska gora z okolico, vodnik, zbirka Naravni in kulturni spomeniki Slovenije

- Etnolog prof. dr. Vilko Novak, Glasnik SED

- Orehenkova hiša v Mojstrani, Slovenski etnograf

- Pisatelj Franc Jaklič-Podgoričan in Dobropolje, rokopis za zbornik Etnologija in domoznanstvo (izvlečki iz prispevka so izhajali v treh nadaljevanjih v decembrskih številkah Kmečkega glasa)

- Besedilo za slavnostno predstavitev gorenjske turistične maskote za leto 1987, rokopis, oddan Gorenjski Turistični zvezi v Kranju

- Sodelovanje z zgodovinskim krožkom na osnovni šoli simona Jenka v Kranju (prof. Franc Benedik)

- Strokovno vodstvo skozi Šenčur za učence višjih razredov osnovne šole v Šenčurju

- Planinsko sirarstvo, Bohinjski zbornik

- Začetki turizma v Bohinju, Bohinjski zbornik

- Članki v Gorenjskem glasu.

Novi predmeti:

Za muzej smo pridobili nad 200 novih predmetov. Zlasti smo z njimi obogatili zbirko tekstila – po številu in tudi pomembnosti.

Etnološko fototeko smo v tem času obogatili za okrog 2000 novih fotografij; vse so dokumentirane in urejene v fototeki.

Anka Novak

LOŠKI MUZEJ ŠKOFJA LOKA

Zaradi informatorjev starejše generacije, katerih starost se giblje med 80 in 85 leti, smo začeli z raziskovalno

nalogo »Ljudsko zdravilstvo«, sicer načrtovano za leto 1989. Istočasno smo zbirali podatke za načrtovano raziskovalno nalogo »Ljudski umetniki«, in sicer v krajih, ki smo jih obiskali v zvezi z zdravilstvom. Do sedaj smo zbrali 472 zapisov o ljudskem zdravilstvu in 162 zapisov o ljudskih umetnikih na Loškem. Z obema nalogama bomo nadaljevali v prihodnjem letu.

Terenske raziskave smo opravili v povezavi z obema nalogama in odkupi predmetov. Največkrat smo bili na terenu v Škofji Loki in njeni okolici in v manjši meri v nekaterih krajih na Poljanskem in Sorškem polju. Arhivske raziskave so potekale le v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, oddelku v Škofji Loki (zaradi zbiranja podatkov za obe raziskovalni nalogi).

Pridobili smo kopije štirih ljudsko-medicinskih knjig: iz Breznice z letnico 1828, iz Puštala z letnico 1830 in dve iz Škofje Loke, od katerih ima ena letnico 1872, druga pa je iz 18. in prve polovice 19. stoletja. Odkupili smo 166 predmetov, v dar pa smo jih dobili 20. Predmeti izvirajo iz Pevna, Stare Loke, Sv. Duha in Škofje Loke in so bili rabljeni v poljedelstvu, živinoreji, prometu, prehrani, kot deli hišne opreme in noše. Med pridobitvami naj omenimo vprežne sani, poslikano skrinjo z letnico 1819, žensko perilo s čipkami, naglavne rute in glinasto posodje. Pridobili smo 906 fotografij, 52 diapozitivov, 246 negativov in 239 časopisnih objav za hermeroteko.

V stalno zbirko »Mesto« je bilo vključenih 97 etnoloških predmetov. Za razstavo »O barvarski in nekaterih drugih tradicionalnih obrteh v radovljiški občini«, ki so jo pripravili Muzeji radovljiške občine (Ida Gnilišak), smo dali podatke o barvarstvu na Loškem, modele za tiskanje blaga in fotografije. Za Blaznikove dneve smo arhivistu Vinku Demšarju posredovali etnološke vire (trije tipkani listi). Učenci in učitelji osnovnih šol v Železnikih in Škofji Loki, ki so se vključili v raziskovalno tekmovanje svojih domačih krajev z drugimi osnovnimi šolami na Slovenskem (11 obiskov), so dobili podatke v zvezi z uporabnostjo etnoloških predmetov. Na

osnovni šoli v Železnikih pa so učenci ob Prešernovem dnevu pripravili razstavo. Istočasno je bil narejen tudi zapis govora o etnološki veži za razstavo in Radio Žiri. Obširnejši razgovori, nasveti in podatki so bili posredovani dijakom in študentom (15) in osebam, zaposlenim v sorodnih ali drugih strokah (20). Za Vodnik po Loškem muzeju je bilo oddano v tiskarno besedilo o zbirkah etnološkega oddelka.

Dokumentiranih je bilo še 59 poslikanih skrinj in 45 okenskih mrež. Pregledali smo stanje deponiranih panjskih končnic (227), modelov za tiskanje blaga (91) in malih kruhkov (247). Za vse te dokumentirane in pregledane predmete smo naredili depojsko kartoteko.

Meta Sterle

**MEDOBČINSKI ZAVOD
ZA VARSTVO NARAVNE IN
KULTURNE DEDIŠČINE
PIRAN**

Naša redna dejavnost je topografija z dopolnjevanjem foto- in dia-dokumentacije, kot tudi izdajanje mnenj, soglasij in zavrnitve k lokacijskim in gradbenim dokumentacijam na podlagi terenskih ogledov.

Sodelovali smo pri izdelavi strokovnih osnov za razglasitev posameznih kulturnih spomenikov v občini Koper. V koprskem zaledju smo izločili 48 etnoloških spomenikov, za katere bodo določeni varstveni režimi in razvojne usmeritve.

Sodelovali smo pri pripravah za obnovo in prezentacijo solinske hiše v sečoveljskih solinah.

Sodelovali smo pri izvajanju posebnih spomeniškovarstvenih akcij in obnovi portala v Črnem kalu 17 in posnetku vodnega mlina v Trseku.

Ob otvoritvi obnovljenih spomenikov v Podpeči – »Prkiceve hiše« in obrambnega stolpa – smo pripravili razstavo z naslovom »Stavbarstvo v Podpeči«.

Za raziskovalno nalogo »Tipologija naselij in stavbarstva v slovenski Istri« smo zbrali gradivo v Strunjanu, Podpeči, Črnotičah, Glemu in Pope-

trah. Topografske kartone v merilu 1:50 je izdelal ing. arh. Salko Pivač, fotografirala pa sta Luciano Kleva in Jaka Jeraša.

Mojca Ravnik je dokončala besedilo in pripravila slikovno gradivo za skripta iz predmeta »Vaje iz konservatorstva« za etnologue. Poleg tega je v zborniku Traditiones št. 17 objavila članek »Vprašanje o istrskem stavbarstvu«.

MESTNI MUZEJ IDRIJA

Kustos etnolog je v našem muzeju hkrati vodja in tudi edini delavec muzejskega oddelka v Cerknem, zato v njegovo redno delo spada tudi administrativno delo.

V letu 1988 je bila inventarizirana in urejena strokovna knjižnica muzejskega oddelka (650 enot s področja zgodovine, zgodovine NOB in etnologije).

Glavnina dela (tudi ostalih kustosov) je bila usmerjena v urejanje depojev in reinventarizacijo muzealij (1100 obdelanih enot).

Letos je muzej pridobil okrog 60 novih predmetov – večino za opremo Bevkove domačije. Pridobili smo tudi dve lepi poslikani skrinji, doslej edini v našem muzeju.

V letu 1988 smo pričeli z dolgoročno dejavnostjo – odkupom mask in oblek cerkljanskih lauferjev. Trenutno imamo že 11 mask in dve obleki (od 25-ih). Od starega cerkljanskega fotografa Tavčarja smo odkupili 1300 fotografij o naseljih in arhitekturi na Cerkljanskem.

V poletnih mesecih smo postavili dve priložnostni razstavi (v Cerknem in Idriji) o čipkah in čipkarstvu.

Skupaj s skupino mentorjev iz OŠ Cerkno etnolog vodi raziskavo načina življenja vasi POLICE na Cerkljanskem, ki bo zaključena aprila 1989.

Pedagoško delo:

- več predavanj na OŠ Cerkno o pustnih šegah in posebej o cerkljanskih laufarjih,

- sprejemanje in vodenje obiskovalcev po muzeju in objektih.

Kustos se je redno udeleževal sestankov muzejske sekcije, bil pa je tudi na posvetovanju o uvajanju računalništva v muzejsko dokumentacijo.

Ivana Leskovec

POKRAJINSKI MUZEJ PTUJ

Pokrajinski muzej Ptuj zajema s svojim delovanjem območje občin Ptuj in Ormož. V muzeju je zaposlen en etnolog. Etnološki oddelek nima stalnih razstavnih prostorov. Poteka pa sanacija grajske žitnice, v kateri bo etnološka zbirka s poudarkom na vinogradništvu in maskah. Urejeni bodo depoji, delavnice in drugi spremni prostori.

Letos smo pripravili dve razstavi. V prvem polletju smo imeli razstavo z naslovom »Maske«, v drugem pa razstavo »Kruh«. Prva je prikazala pustne like s Ptujkega polja: orače, piceke, korante in ruse. Ekspoziti so bili razstavljeni tako, da so predstavljali zaključene skupine našemljencev. Predmete so dopolnjevale povečave ustreznih črno-belih fotografij. Oblikovno je bila razstava zasnovana tako, da so bili predmeti in fotografije vkombinirani v kovinski gradbeni oder. Na odru so bila pritrjena večja zrcala, s katerimi smo povečali vizualni učinek. Prav tako smo uporabili zvočne učinke: hrup našemljencev, zvonjenje z zvonci itd. Izdani so bili katalogi, plakat in vabilo. Razstava »Kruh« je prikazala pripravo kruha od zrnja do pogače. Omejili smo se na območje SV Haloz. Na terenu smo posneli video kaseto in vse fotografije za razstavo. Na razstavi je bila vsaka faza (shranjevanje žitaric, mletje, mesenje itd.) predstavljena s predmeti in s povečano črno-belo fotografijo. Izdelali smo tudi konstrukcijo ognjišča haloške domačije. Izdana sta bila plakat-zložanka in vabilo. Obiskovalci so si ogledali tudi videofilm, dolg deset minut. Razstavo smo reklamirali z maketo kruha (premer 450 cm), ki je bila postavljena pred vhodom v razstavni prostor.

Na območju SV Haloz smo zbirali podatke o vinogradništvu. Notranje delo je obsegalo zaščito lesenih predmetov (zaplinjevanje in premazovanje z zaščitnimi sredstvi). Iz muzejskega fonda mask smo jih nekaj obnovili. Prav tako smo rekonstruirali dve kapi haloškega koranta.

Andrej Brence

**POMORSKI MUZEJ
»SERGEJ MAŠERA«
PIRAN**

NALOGA:

MORSKO RIBIŠTVO NA SLOVENSKI OBALI IN SLOVENSKEM ETNICNEM PROSTORU V ITALIJI
V letu 1988 je potekalo raziskovanje morskega ribištva v občini Koper. Pri nalogi je sodelovala absolventka Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Delo na terenu je trajalo 14 dni. Zajelo je pogovore z izbranimi informatorji in fotodokumentiranje.

Iz kronološkega registra zasebnih ribičev, ki ga hrani Odsek za gospodarstvo SO Koper, je bilo izpisanih 208 ribičev in izbran vzorec za nadaljnjo raziskavo. Na terenu smo obiskali samo tiste informatorje, ki jim ribištvo pomeni glavni ali osnovni vir zaslužka. Poudarek raziskovalnega dela je bil na tehnikah in načinih ribolova nekoč in danes (primerki mrež, ribolov z lebdečo kočo, ribolov z »ramponom«, priobalni ribolov na mehkužce...), načinu in kraju oskrbovanja z lovnimi pripomočki, delitvi dela v času aktivnega ribolova, poimenovanju lovnih območij, prodaji rib in »skritem« trgoivanju, pregovorih in anekdotah iz ribiškega življenja itd. Izsledki terenskega dela so bili prepisani na etnološke kartone; dopolnjuje jih fotodokumentacija. Največ slikovnega gradiva je bilo zbranega v Kopru, Piranu ter na ribiški ladji Droga II, katere lastnik je tozd Riba iz Izole.

NALOGA:

SOLINARSTVO NA SLOVENSKI OBALI IN SLOVENSKEM ETNICNEM PROSTORU V ITALIJI
Pregledavali smo arhivsko gradivo DO Droga Portorož, tozd Soline (šestdeseta leta). Poudarek je bil na proučevanju sprememb v strukturi zapo-

slenih v povojnem obdobju ter proučevanju vzrokov, ki so privedli do opuščanja posameznih solnih področij piranskih solin. Slikovno gradivo, zbrano pri nekdanjih solinarjih, je bilo preslikano in ga hranimo v muzejski etnološki dokumentaciji.

Razstavna dejavnost

Z razstavo »Sečoveljske soline večraj-danes-jutri«, ki je bila prvič na ogled leta 1987 v Piranu, smo gostovali v Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. V ta namen je bila s sodelovanjem Avdiovizualnega laboratorija ZRC SAZU izdelana video kasetna z naslovom Fragmenti iz Piranskih solin.

Decembra smo prepeljali razstavo v Italijo. V Ogleju so si jo lahko obiskovalci ogledali januarja 1989. Gostitelji so en dan posvetili tudi vprašanjem spreminjanja prostora in varovanja okolja. Poleg italijanskih strokovnjakov so se posvetovanja s prispevki udeležili tudi nekateri soavtorji razstave ter ravnatelj Pokrajinskega muzeja v Kopru.

Zbirke

Z novimi predmeti sta bili dopolnjeni stalni zbirki, in sicer etnološka zbirka Tonina hiša v Ravnu ter solinarska zbirka v matičnem muzeju. Vsakoletno čiščenje in vzdrževalna dela smo opravili v pomladnih mesecih.

Muzejska dokumentacija

V letu 1988 je potekala obsežna akcija ponovne inventarizacije muzejskih predmetov. Pri nalogi, ki se nadaljuje v letošnjem letu, je sodelovala absolventka Oddelka za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Dopolnjevali smo etnološko dokumentacijo: fototeko, diateko, videoteko, hemeroteko ter terenske zapise in risbe.

Vodstva

Vodstva po zbirkah v matičnem muzeju in v Tonini hiši v Ravnu so potekala skladno z zahtevami muzejske službe. Bilo je tudi več vodstev po terenu (Sečoveljske in Strunjanske soline), za katera so zaprosile posamezne skupine obiskovalcev.

Bibliografija:

Mojca Ravnik, Zora Žagar: Cultural Heritage of Salt-pans on the Slovene Coast, Etnološka stičišča 1, Ljubljana 1988, str. 177-186.

Zora Žagar: Predstavitev solinarstva na slovenski obali, referat s Posvetovanja o spreminjanju prostora in varovanju okolja, Oglej, januar 1989; tipkopis hranimo v muzeju.

Zora Žagar
kustosinja za etnologijo

Ponovno smo inventarizirali muzejske predmete. Gre predvsem za nošo (t. j. mornariške uniforme s pritlikljinami, kape, klobuke, rokavne znake, kokarde, odlikovanja . . .), prehrano in za materialne priče socialne in duhovne kulture (npr. hierarhija na ladjah, higiena in bolezn, zdravljenje, disciplina ter kazni za prestopke . . .). Raziskovalno delo je zajemalo urejanje in prevajanje korespondence slovenskih pomorščakov avstro-ogrške mornarice. Tako so bile urejene korespondence Ivana Koršiča, Antona Dolenca, Ivana Rupnika, Antona Lipovža ter Avgusta Blaznika. V pismih je mnogo informacij o načinu življenja na ladjah, o stikih pomorščakov s kopnim, sorodniki in znanci . . .

Potekalo je delo na terenu, in sicer na območju Ilirske Bistrice, Knežaka in Brkinov. Zbrali smo podatke o mornarjih prekomorcih in o pripadnikih jugoslovanske kraljeve mornarice. V krstnih knjigah, knjigah gostačev in v status animarumu župnišča v Ilirski Bistrici so shranjene informacije o mornarjih avstrijske in avstro-ogrške mornarice. S preslikavami na terenu izposojenih fotografij smo obogatili muzejsko fototeko.

Ob počastitvi dneva jugoslovanske mornarice smo postavili skromno razstavo o potovanjih slovenskih mornarjev v avstro-ogrski mornarici. Podrobneje sta bili predstavljeni potovanji Ivana Rupnika in Antona Dolenca s šolsko korveto »Saida« okoli sveta.

Igor Presl,
kustos za etnologijo pomorstva

SLOVENSKI
ETNOGRAFSKI MUZEJ
LJUBLJANA

V letu 1988 smo pretežno poudarjali dva vidika delovanja: formulacijo reprezentativne razstave »Življenje de-

privilegiranih plasti v 19. stoletju na Slovenskem« in osnovni muzejski program. Obe komponenti se do neke mere povezujeta. Zastoj je, glede na načrt, nastal pri izvajanju izmenjalnih razstav z Zagrebom in Zadrom. Za razstavo »Etnološka dediščina zadrskih muzejev«, o kateri smo se dogovarjali z Zavodom za varstvo spomenikov v Zadru, lahko ugotovimo, da je nismo izpeljali zato, ker so v Zadru postavitev izvirne razstave premaknili v leto 1989. Z zagrebškim Muzejskim prostorom pa smo bili dogovorjeni za delni prenos in postavitev razstave z naslovom »Čarolija niti«, ki je bila v Zagrebu. Tudi zagrebška razstava bo na voljo šele sredi leta 1989. Naš delež pri razstavi Narodnega muzeja, ki je posvečena 200-letnici francoske revolucije, bomo uresničili v letu 1989.

Za razstavo »19. stoletje« (ki je sondažna postavitev glede na prihodnjo stalno zbirko) smo pripravili vsa strokovna predela, napisana so besedila za katalog, izdelani so vsi sezname eksponatov (ki jih je bilo treba reintarizirati), večina eksponatov je restavriranih, pisno gradivo je pripravljeno za tisk. Razstave nismo postavili, ker nismo imeli sredstev za nakup osnovne razstavne tehnike: vitrin za tekstil in dragocenejšje predmete, žarometov, panojev za prezentacijo ponazoril, slik, fotografij itd. Razstavo imamo nekako »na zalogi«, saj bo treba po adaptaciji muzejske hiše postaviti dovolj privlačno prireditvev, da bomo obstoječe prostore lahko obdržali.

V letu 1988 smo imeli naslednje razstave: Iz Beograda smo dobili umetniško razstavo »Ale i Bauci«, ki je duhovito predstavila balkansko mitologijo, tanzanijska ambasada in Muzej neuvrščeni v Titogradu sta nam posredovala razstavo »Spoznajte Tanzanijo«, Mestni muzej v Bratislavi nam je poslal razstavo »Slovaške čipke« (razstava je bila posvečena ljudski umetnosti), skupaj s Kulturno-prosvetno zvezo v Celovcu smo pripravili razstavo »Iz ljudske umetnosti naših dedov«, v poletnih mesecih smo imeli odprto razstavo »Iz depojev SEM«, Pomorski muzej je gostoval z razstavo »Piranske soline«, v naši re-

žiji pa smo pripravili odmevno razstavo »Risani zapisi«, ki je načela problem risane dokumentacije v muzejih.

Zaradi priprav na razstavo o 19. stoletju, v katere so bili vključeni vsi kustosi, smo evidentirali in dokumentirali manjše število eksponatov in muzealij. Morali pa smo opraviti zahtevno selitev keramične zbirke iz podstrešja na Prešernovi 20 v Goričane in preseliti predmete iz porušene dvorane v Goričanah v druge prostore. Omeniti moramo tudi priprave na selitev keramičnega depoja, zbirke kamnitih arhitekturnih členov in velikih skrinj iz gradu Podsmreka, ker nam je Sob Grosuplje odpovedala gostoljubje. Selitev poudarjamo tudi zato, ker je sicer vzorni depo v Škofji Loki že natrpan in v njem ni več prostora za večje eksponate in muzealije.

Razstave so bile priložnostnega značaja, razen treh študijskih razstav v škofjeloškem depoju (preddverje), postavljenih za izrazito strokovni, specialistični krog.

Nadaljevali smo intenzivno sodelovanje s Kulturno-prosvetno zvezo v Celovcu, zanje smo restavrirali nov cikel gradiva iz koroške etnografske zbirke in pripravili razstavo »Iz ljudske umetnosti naših dedov« (s katalogom), ki se je iz Ljubljane preselila še v Pokrajinski muzej v Mariboru in v Slovenj Gradec; sredi februarja je bila postavljena še v celjskem muzeju, nato pa bo deponirana na Koroškem. Odkupljen je bil 101 predmet, med njimi je nekaj izredno dragocenih; omenimo bakrorezne plošče iz začetka 19. stoletja z motivom jaslic, nekaj izjemnih predmetov ljudske umetnosti in pa predmetov pomembnih za zgodovino obrti na Slovenskem. Mednarodno sodelovanje se je odvijalo predvsem v zvezi z uvajanjem računalništva (obisk kustosinje Simikičeve v Cambridgeu), nadaljevali smo tradicionalne izmenjave z muzejem v Szombathelyju in z Budimpešto (po meddržavnem programu). Na Dunaju smo imeli razgovore o postavitvi razstave o Slovenskem čebelarstvu in panjskih končnicah v Oesterreichische Museum für Volkskunde, pismene stike pa z Bavarskim narodnim muzejem za isto razstavo.

V SEM smo si zelo prizadevali za računalniško opremo in za prehod na računalniško dokumentacijo v republiških muzejskih institucijah. S tem v zvezi sta SEM in Muzej ljudske revolucije opravila pionirsko delo. Kustosinja SEM je v ta namen odšla tudi v Cambridge na krajši tečaj, vzpostavila pa je tudi stike z Muzejskim centrom v Zagrebu.

Izjemno pomembno delo je opravil tudi konservatorski oddelek, ki je restavriral predmete za koroško etnografsko zbirko, številne predmete za razstavo »19. stoletje na Slovenskem« in še vrsto drugih muzealij. Oddelek je vzorno skrbel tudi za depo in za njegovo obnavljanje in vzdrževanje. Pet kustosinj se je udeležilo mednarodnega antropološkega kongresa v Zagrebu (poletje 1988), tri so imele odmevne referate (dr. Pavla Štrukelj, Irena Keršič, mag. Inja Smerdel). Referati bodo natisnjeni v publikaciji, ki bo izšla marca 1989.

Matična dejavnost, ki zajema usklajevanje programov in formulacijo dolgoročnejšega programa prezentacije etnoloških zbirk v SEM, v pokrajinskih muzejih, mestnih in drugih muzejih, je potekala še v obliki strokovne pomoči muzejem, galerijam in zasebnikom, ocenjevanja predmetov kulturne dediščine, namenjenih izvozu, uvajanja računalniške obdelave podatkov in etnografske muzeje in zbirke (skupaj z Muzejem ljudske revolucije) s predstavitvijo, študij posebnih postopkov za restavriranje lesenega orodja in skrinj, občasnih predavanj, vodstva Mladinskega raziskovalnega etnološkega tabora v Dragatušu, evidentiranja kulturne dediščine pomembne za etnologijo na terenu (na poziv imetnikov in samoiniciativno) itd.

Na področju investicijskega vzdrževanja smo opravili vse načrtovane naloge, zavlekla pa se je sanacija stropov v Goričanah, ker se je izkazalo, da je poseg zahtevnejši. Vrednost sredstev smo zavarovali z avansom in vezavo. Regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Ljubljani pa je izdelal predračun del, približno statično presojo in na obe kulturni skupnosti vložil zahtevek – RZV NKDLJ je namreč vodil dela pri sanaciji objekta že leta 1965.

Med večjimi in pomembnejšimi nakupi moramo omeniti nakup dveh računalnikov in tiskalnika, videokorderja in televizijskega sprejemnika, pisarniške opreme za tajništvo in police (kovinske) za depo v Škofji Loki.

Kot vsa leta doslej smo imeli največ težav zaradi nemogočih prostorskih razmer, ki jih bomo deloma rešili že v prvi polovici letošnjega leta. Ob rekonstrukciji podstrešja je ostal brez delovnih prostorov en kustos, ki sedaj gostuje na vseh mogočih in nemogočih krajih. Zaradi izselitve s podstrešja na Prešernovi 20 smo morali v Goričane preseliti keramično zbirko, ker v Škofji Loki ni več prostora, čakamo pa še na selitev iz Podsmreke, ki je trenutno zelo težavna, saj nimamo nobenega prostora. Redno delo v Goričanah je bilo zaradi porušenega stropa otežkočeno.

Kot je razvidno iz računovodskega poročila o zaključnem računu smo poslovali dokaj dobro. Vendar se je izkazalo, da ima naš muzej od vseh slovenskih muzejev najnižje razmerje med sredstvi za osebne dohodke in sredstvi za neposredne materialne stroške, ki predstavljajo finančni kazalec možnosti za delo. V ta namen sta nam LKS in KSS namenila manj kot 10%! Na skupnem sestanku s KSS in odborom Skupnosti muzejev smo oblikovali zahtevo, naj se to razmerje zviša vsaj na povprečno raven – to pomeni, da se nam odobre sredstva tako, da bomo dosegli vsaj minimalno znosno razmerje 100 : 24 %.

Pri uresničevanju finančnega načrta smo imeli seveda običajne težave, saj smo največji del sredstev dobili šele v zadnjem obdobju, v novembru in predvsem v decembru, tako da smo vrsto nakupov opreme za depoje lahko nakupili šele v januarju 1989. Sredstva so bila sicer valorizirana, vendar pa je bila njihova kupna moč zmanjšana na polovico (glede na program 1988, ki smo ga oblikovali junija 1987).

Kadrovske težave so zaradi prostorske stiske zaenkrat nerešljive, zato smo v zagati pri morebitnem nastavljanju praktikantov in stažistov. Vendar bomo poskusili za dve ali tri leta zaposliti stažista, ki ga financira

KSS. Že nekaj let zahtevamo sredstva za mesto blagajnika in čuvaja v gradu Goričane, vendar nam ga ne odobrijo. Za Goričane pa bi v kratkem potrebovali tudi vrtnarja, posebej če se bomo lotili obnove grajskega parka. To pa so že vprašanja programa za leto 1989 in naslednja leta.

S 1. februarjem je odšla v zasluženi pokoj dolgoletna sodelavka kustosinja dr. Marija Makarovič; ta je zadnja leta uvajala stažistko, ki jo je nadomestila s 1. marcem 1989. Konec junija nas bo zapustila tudi sodelavka Marija Lah, vodja knjižnice. Verjetno bomo morali do konca koledarskega leta na njeno mesto postaviti honorarnega sodelavca, v vmesnem času pa izbrati primerne delavca. S 1. julijem pa bomo morali zaposliti tudi preparatorko za tekstil, ki jo bo uvajala tov. Ana Perko (v pokoj gre predvidoma ob koncu leta 1990).

Dela kustosov in sodelavcev muzeja izven naše institucije ne bom posebej navajal, omenim naj le projekt »Način življenja na Slovenskem«, pri katerem v okviru Raziskovalne skupnosti (t. i. PORS-10) sodelujejo tudi vsi naši kustosi.

Dr. Ivan Sedej

ZAVOD SRS
ZA VARSTVO NARAVNE IN
KULTURNE DEDIŠČINE
LJUBLJANA

Zaradi obsežnosti in raznolikosti gradiv ter problemov, ki sem jih obravnavala v preteklem letu, naj po smiselnih sklopih opišem le pomembnejše naloge:

Spremljala sem izvedbo in potek razglasitev kulturnih spomenikov po občinah s poudarkom na pomembnejših. Pripravila sem okvirni, delovni seznam najpomembnejše etnološke dediščine v Sloveniji z besedili za področja Medobčinskega zavoda Piran in deloma kranjskega zavoda.

Ob pripravi strokovnih mnenj in analiz, ki jih pripravlja naš Zavod, naj omenim predvsem pripravo mnenj za Republiški komite za kulturo o pristojnosti d. o. Spominski park Trebče

glede na ostale varstvene institucije in o dodatnem vrednotenju Kunstlerjeve kovačnice v Ljubljani. Za Zavod SRS za družbeno planiranje sem zbrala dosedanje gradivo o vrednotenju kulturne dediščine ter pripravila uvodne teze.

Za Oddelek za etnologijo FF UEK sem pripravila uvodno besedilo za študijski predmet Vaje iz konservatorstva, ki je še v tisku, in že pričela z uvodnimi predavanji v okviru tega novega predmeta.

S teoriji varovanja sem se »ukvarjala« ob nadaljevanju naloge »Vrednotenje ruralnega prostora in njegovega stavbarstva«. V besedilu o problematiki postavitve vodnjaka na Prešernovem trgu v Ljubljani sem predstavila konservatorski pogled na interpolacije.

Z referati sem aktivno sodelovala na 12. mednarodnem kongresu etnoloških in antropoloških znanosti, na posvetu Varovanje naravne in kulturne dediščine v gozdu in gozdarstvu in na seminarju Arhitektura in mentalno zdravje.

Nadaljevala sem z delom pri poenotenju zapisa za evidenčne kartone nepremičnih kulturnih spomenikov, pri merilih za vrednotenje kulturnih spomenikov in klasifikaciji, terminologiji in geslovníku za področje nepremične etnološke dediščine, kar so vse dolgoročne naloge.

Bila sem koordinator iz Slovenije pri prvi jugoslovanski razstavi »Tradicionalna arhitektura in stavbarstvo Jugoslavije«, ki je bila odprta ob 12. mednarodnem kongresu etnoloških in antropoloških znanosti julija lani v Zagrebu.

Poskus predavitve dela in projektov arh. Boža Peruvica se je zaradi osebnih razlogov povabljenca žal izjalo.

Za podkomisijo za zgodovinska središča v okviru delovne skupnosti Alpe-Jadran sem pripravila slovenski delež k publikaciji Drugo skupno poročilo o zgodovinskih središčih in se udeležila seje v Althofnu.

V preteklem letu sem obiskala Zvezni spomeniški urad na Dunaju in se udeležila strokovne ekskurzije po Spodnji Saški (Zvezna republika Nemčija).

Zvezdana Koželj

ZAVOD
ZA VARSTVO NARAVNE IN
KULTURNE DEDIŠČINE
NOVA GORICA

V letošnjem letu smo poglavitne naloge razdelili v naslednja poglavja:

Dokumentacija:

Nadaljevali smo z urejanjem in dopolnjevanjem dosjejev dediščine in spomenikov, dopolnjevali smo bibliografijo periodičnega ter strokovnega tiska, evidenco tehnične dokumentacije, fotodokumentacije in dia filmov. V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici smo fotokopirali tlorise stavb, ki jih je Državni tehnični urad v Trstu izdelal pred vojno, in sicer za Vrtovin, Ajdovščino in deloma za Vipavski Križ.

Zemljiška knjiga v Ajdovščini nam je omogočila kopirati katastrske načrte za večino katastrskih občin v občini Ajdovščina za obdobje 1869–1894.

Enako kot pretekla leta smo sodelovali tudi s šolami, predvsem smo izposojali dokumentacijsko gradivo: največ dijakom SEDŠ in NSC ter študentom FAGG ter FF.

Prostorsko načrtovanje

Izdelali smo pripombe in dodatne predloge k obveznim izhodiščem za varstvo naravne in kulturne dediščine v republiških planih. Pripombe so bile delno upoštevane. Do nesoglasja prihaja zaradi premalo dodelanih kriterijev za uvrščanje spomenikov in znamenitosti v republiški dolgoročni in srednjeročni plan. Delno smo sodelovali pri izdelavi metodologije izdelave planov in pri dopolnilih in popravkih dolgoročnih planov občin Ajdovščina, Nova Gorica, Tolmin in Sežana. Izdelali smo strokovne osnove za ureditvene načrte naselij Log v Trenti, Šmartno, Goče in Ajdovščina.

Veče konservatorske akcije

Na osnovi srednjeročnega in letnega načrta smo obnavljali, sanirali, restavrirali in prezentirali spomenike in znamenitosti. Od načrta smo nekoliko odstopali le pri posameznih akcijah, več pri posameznih načrtovanih delih. Akcije smo lahko izvedli predvsem zahvaljujoč razmeroma redno

pritekajočim sredstvom KSS. Na etnoloških spomenikih so potekale naslednje akcije: Štanjel, nadaljevanje sanacije stavbe ob Organistovi hiši; Šmartno, obnova stavbe št. 21, prezentacijska dela v h. št. 20; Goče, h. št. 50, statična sanacija; Vrtovin, h. št. 84, dela za prezentacijo zunanjščine; Idrija, Bazoviška 4 »rudarska hiša«, obnova notranjščine; Spodnja Idrija, kašča Kendove domačije, začetek sanacije; Kanal, Pionirska 8, »gotska hiša«, obnova zunanjščine; Planina, h. št. 56, priprava sanacijskih del; Kobdilj, h. št. 50, začetek statične sanacije; Tolminske freske, nadaljevanje restavracije.

Strokovno izpopolnjevanje

Organizirali smo dve strokovni ekskurziji v Furlanijo (ogled popotresne obnove) in eno na Dunaj. Poleg tega smo se udeležili še naslednjih strokovnih ekskurzij in srečanj: ogled spomeniških del na Češkoslovaškem, obnove ljubljanskega gradu, ogled obnove gradu Podsreda, obnove ljubljanske stolnice, otvoritev obnovljenega stolpa in hiše v Podpeči, zvonika v Kopru, Tartinijeve hiše v Piranu. Udeležili smo se konservatorske skupščine na Ptuj, posveta o fasadah v Ljubljani, medobčinskega posveta o planiranju in tečaja računalništva.

Redna dejavnost

Veliko časa je zahtevalo dajanje soglasij, mnenj in navodil pri posegih v prostor, posebej za objekte in območja naravne in kulturne dediščine. Za posege v etnološko stavbno dediščino smo izdajali smernice za prenavo. Za posege v razglašene spomenike oz. dediščino, predlagane za razglasitev, smo izdelali konservatorske pro-

grame (Vrtovin »pri Očerinih«, prenova glavne vhodne fasade), Goče. Zavod je izdelal elaborat s konservatorskimi smernicami za celotno vplivno območje, za naselje in posamezne domačijske sklope. V elaboratu je zajet zgodovinski poselitveni razvoj naselja in posameznih objektov oz. domačij, ovrednotenje obstoječega stavbnega fonda ter razvojne usmeritve za aktivno varovanje spomeniškega fonda in popravila neustreznih gradbenih posegov s prilagoditvijo ambientalnemu značaju. S tem elaboratom s strokovnimi podlagami smo položili temeljna izhodišča za načrtovano prenavo po PIN (prostorski izvedbeni načrt), ki ga dokončujemo.

Idrija. Pripravili smo konservatorski program za prenavo objektov: Scopollijeva hiša v Kosovelovi ulici, ureditev fasad na Prelovčevi št. 3. Trg Maršala Tita 2 ter ureditev lokala v Kosovelovi 35. Pripravili smo tudi konservatorski program za prenavo Antonijevega rova v Kosovelovi ulici št. 3.

Kanal. Za etnološki spomenik Pionirska 11 smo pripravili konservatorski program za prenavo v gostinski lokal. Šmartno. H. št. 21 – pripravljen je bil konservatorski program za usposobitev objekta za atelje z apartmaji ter galerijo.

Bovec. Konservatorske smernice za prenavo hotela Kanin, preureditev pritličja stavbe Trg Golobarskih žrtev št. 4, prizidava hotela Alp, medobjekti v družbeni lasti.

Kobarid. Konservatorski program za preureditev pritličja na Trgu svobode 10 in 11 v gostinski lokal.